

УДК 159. 95

І. М. Багмет, асп.

Одеський національний університет ім. І. І. Мечникова,
кафедра загальної та соціальної психології**ГЕНДЕРНИЙ ПРОЯВ АЛЬТРУЇЗМУ — ЕГОЇЗМУ**

Гендерна психологія – один із найбільш перспективних напрямків сучасної психологічної науки. У статті розкриваються гендерні розбіжності у проявах альтруїзму — егоїзму особистості. Визначені переваження даної позиції на трьох вікових етапах: рання дорослість, зрілість та похилий вік.

Ключові слова: альтруїзм, егоїзм, вік, особистість, гендер

Гендер у психології – соціально-біологічна характеристика, за допомогою якої дають визначення поняття „чоловік” і „жінка”. Так як стать є біологічною категорією, соціальні психологи часто посилаються на біологічно зумовлені гендерні розбіжності як на „статеві розбіжності” [1;228].

Ми дослідили прояв альтруїзму, альтруїстичного егоїзму, егоїстичного альтруїзму та егоїзму у представників чоловічої та жіночої статі на різних вікових зрізах. (Теоретичне обґрунтування понять див. у [2]). У дослідженні брали участь представники трьох вікових груп: 1) рання дорослість (19 –23 роки) — 100 представників жіночої статі і 100 чоловічої; 2) зрілість (40 – 45 років) — 59 жінок і 41 чоловік; 3) похилий вік (60 – 65 років) — 55 жінок і 45 чоловіків.

Загальне число досліджуваних склало 400 осіб. Учасниками анкетування були студенти, працюючі дорослі з вищою та середньою освітою, пенсіонери.

У якості інструментарію дослідження була використана анкета, яка подавалася у двох варіантах. Перший варіант надає ситуацію, безвідносно до особистості респондента, другий – вимагає оцінити безпосередньо себе у запропонованій ситуації.

Психологічне тестування виявило суттєві статеві розбіжності у респондентів першої вікової групи — студентів. За загальними результатами обох анкет егоїстичне спрямування респондентів жіночої статі більш ніж у два рази вище (29%), ніж те, яке ми отримали у чоловіків (13%). Лише 3 відсотки чоловіків і 6 відсотків жінок віддали перевагу альтруїстичній позиції особистості. У 40 відсотків чоловіків переважає альтруїстично-егоїстична спрямованість. Це майже у два рази більше, ніж у відповідях респондентів жіночої статі (21%). Однаковий загальний результат у чоловіків і жінок ми отримали стосовно егоїстичного альтруїзму (44%). Якщо порівнювати результати відповідей на питання обох анкет, то в ситуації безвідносно до себе особисто перевагу егоїстичній позиції віддали 37 відсотків респондентів жіночої статі, а виходячи з відповідей на запитання другої анкети, егоїстична спрямованість проявилась у 21 відсотка жінок. У чоловіків навпаки: у відповідях на питання першої анкети 8 відсотків віддали перевагу егоїстичній мотивації і 19 відсотків у другому ситуативному варіанті відповідей.

Суттєву розбіжність у результатах відповідей чоловіків і жінок стосовно егоїстичної позиції у двох варіантах анкет можна пояснити неоднаковими особливостями особистостей чоловіків і жінок, специфікою моральної свідомості і ціннісних переживань, які впливають на характер розуміння людиною себе та інших (зокрема, відомо, що у жінок самооцінка моральних і емоційно-комунікативних властивостей вища, ніж у чоловіків [3, 4]).

Той факт, що жінки у ситуативній анкеті відрізняються меншою егоїстичністю, може бути пояснений більшою демонстративністю представниць жіночої статі, їхньою яскраво вираженою самопрезентацією. Проблеми самопрезентації і самоперекопування у психології давно відомі і непогано вивчені. Самопрезентація – “акт самовираження і поведінки, який спрямований на те, щоб створити приемне враження чи враження, яке б відповідало чийсь ідеалам” [1; 96]. Самопрезентація суб’єкта може бути спрямована на створення приемного образу себе в очах оточуючих, тобто такого образу, в якому хоча б зовні присутні найбільш цінні для оточуючих риси. Однак психологічною основою самопрезентації можуть бути і прагнення людини зробити своє публічне “я” дійсно відповідним вимогам суспільної свідомості, основним ціннісним орієнтаціям.

Проведене нами дослідження представників першого вікового зрізу – студентів (19 – 23 роки) виявило, що поведінка респондентів жіночої статі значно егоїстичніша, ніж чоловічої.

Подальше дослідження проводилося з представниками другої вікової групи, яка представлена чоловіками і жінками 40 – 45 років.

Відповіді опитуваних розподілилися так: 43 відсотки жінок обирають альтруїстичну спрямованість особистості, серед чоловіків її обирають 32 відсотки; 27 відсотків жінок і 26 відсотків чоловіків віддають перевагу альтруїстичному егоїзмові; егоїстичними альтруїстами виявили себе 24 відсотки жінок і 32 відсотки чоловіків; егоїстичну позицію проявили 6 відсотків респондентів жіночої статі і 10 відсотків – чоловічої статі.

Як жінки, так і чоловіки зрілого віку віддають перевагу альтруїстичній спрямованості. Жінки проявили більшу альтруїстичність. На цьому етапі життя представниці жіночої статі мають дуже багато соціально-моральних зобов’язань. Турбота про дітей, про батьків пов’язана з наявністю гендерних стереотипів поведінки. У чоловіків соціальні мотиви нерідко підсилюються прагматичними ідеями. Саме тому відповіді респондентів чоловічої статі відповідно до позиції альтруїстичного егоїзму, альтруїзму та егоїстичного альтруїзму не містять суттєвих розбіжностей.

Як і студентки, представниці зрілого віку вважають себе більшими альтруїстами саме у відповідях другого ситуативного варіанту анкети – 36 відсотків альтруїстів — жінок за результатами першої анкети і 48 відсотків – за результатами другого варіанту анкети. У чоловіків цієї вікової групи, як і у студентів, – навпаки, відповідно 36 і 29 відсотків.

Чоловіки і жінки похилого віку (60 – 65 років) склали останню експериментальну групу.

Загальні результати відповідей респондентів на запропоновані ситуації двох анкет розподілилися так: 43 відсотки жінок і 27 відсотків чоловіків – альтруїсти; 30 відсотків респондентів жіночої статі і 41 відсоток чоловічої віддають перевагу альтруїстичному егоїзму; 17 відсотків жінок і 23 відсотки чоловіків обрали егоїстичний альтруїзм; егоїстами виявили себе 9 відсотків жінок і така ж кількість відсотків чоловіків.

За отриманими даними на цьому віковому зрізі жінки значно альтруїстичніші за чоловіків (43% і 27%). Лише 10 відсотків респондентів чоловічої статі погоджуються з теоретичним визначенням егоїзму як моральним принципом людства. Серед жіночої вибірки 43% опитуваних згодні з таким визначенням — це майже у чотири рази більше, ніж серед чоловічої. У чоловіків на цьому етапі життя найбільш привабливою виявилася позиція альтруїстичного егоїзму. Значна кількість респондентів (46%) погодилися з цим визначенням і 36% чоловіків у життєвих ситуаціях вчинили б як альтруїстичні егоїсти. Серед жінок так вчинили б 37%, хоча теоретично цю позицію розділяють лише 14 відсотків респондентів.

Цікавий той факт, що однакова кількість представників чоловічої статі (по 10%) розділяють егоїстичну та альтруїстичну позицію у першому варіанті анкет. У жіночій вибірці існують досить значні розбіжності в обиранні позиції: 43 відсотки — альтруїсти і 14 відсотків — егоїсти.

Не дивлячись на однаковий відсоток чоловіків і жінок егоїстів (9%), жінки проявляють себе більшими альтруїстками (43% проти чоловіків 27%).

Загальні дані проведеного нами дослідження з чоловіками і жінками різних вікових груп наведено у таблиці.

Таблиця

Прояв альтруїзму — егоїзму у чоловіків і жінок різних вікових груп (дані у %)

	Жінки			Чоловіки		
	Рання до- рослість (19–23 р.)	Зрілість (40–45 р.)	Похилий вік (60–65 р.)	Рання до- рослість (19–23 р.)	Зрілість (40–45 р.)	Похилий вік (60–65 р.)
Альтруїзм	6	43	43	3	32	27
Альтруїстич- ний егоїзм	21	27	30	40	26	41
Егоїстичний альтруїзм	44	24	17	44	32	23
Егоїзм	29	6	9	13	10	9

На основі проведеного нами дослідження ми можемо зробити висновок, що існують певні гендерні розбіжності стосовно альтруїзму — егоїзму серед представників різних вікових груп.

Існування відмінних гендерно-рольових стереотипів відображає різні сподівання стосовно до чоловіків і жінок, які побудовані на загально-прийнятій моделі їхньої поведінки.

Отримані результати підтверджують ідею про різну детермінацію поведінки в осіб чоловічої та жіночої статі, що обговорюється в сучасній психології.

Афективно-мотиваційна складова поведінки у жінок виявлена сильніше, і проведене дослідження, очевидно, виявилось більш релевантним жіночій психології, ніж чоловічій. Це наводить на думку про необхідність подальшого розроблення і використання комплексу методик, які б відображали найрізноманітніші сторони етичної поведінки чоловіків і жінок.

Література

1. Майерс Д. Социальная психология: Пер. с англ. – СПб.: Питер, 2000. – 688 с.
2. Вікові прояви альтруїзму — егоїзму та їх диференціація // Вісник Одеського національного університету. Психологія. – Т. 6. – 2001. – Вип. 2. – С. 16 – 20.
3. Знаков В.В. Половые различия. – СПб.: прайм – Еврознак, 2001. – 302 с.

И. М. Багмет

Одесский национальный университет им. И. И. Мечникова,
кафедра общей и социальной психологии

ГЕНДЕРНОЕ ПРОЯВЛЕНИЕ АЛЬТРУИЗМА — ЭГОИЗМА

Резюме

Гендерная психология – одно из наиболее перспективных направлений современной психологической науки. В статье раскрываются гендерные различия в проявлениях альтруизма — эгоизма личности. Определены преобладания данной позиции на трех возрастных этапах: ранняя зрелость, зрелость, пожилой возраст.

Ключевые слова: альтруизм, эгоизм, возраст, личность, гендер

I. M. Bagmet

Odessa I. I. Mechnikov National University

GENDER ASPECT OF ALTRUISM AND EGOISM

Summary

Gender technology is one of the most perspective tendencies of modern technological science. The article discloses gender differences in revealing altruism and egoism of a person. Predominance of the given position of three stages (early adulthood, maturity and elderly age) are determined here.

Key words: altruism, egoism, age, personality, gender